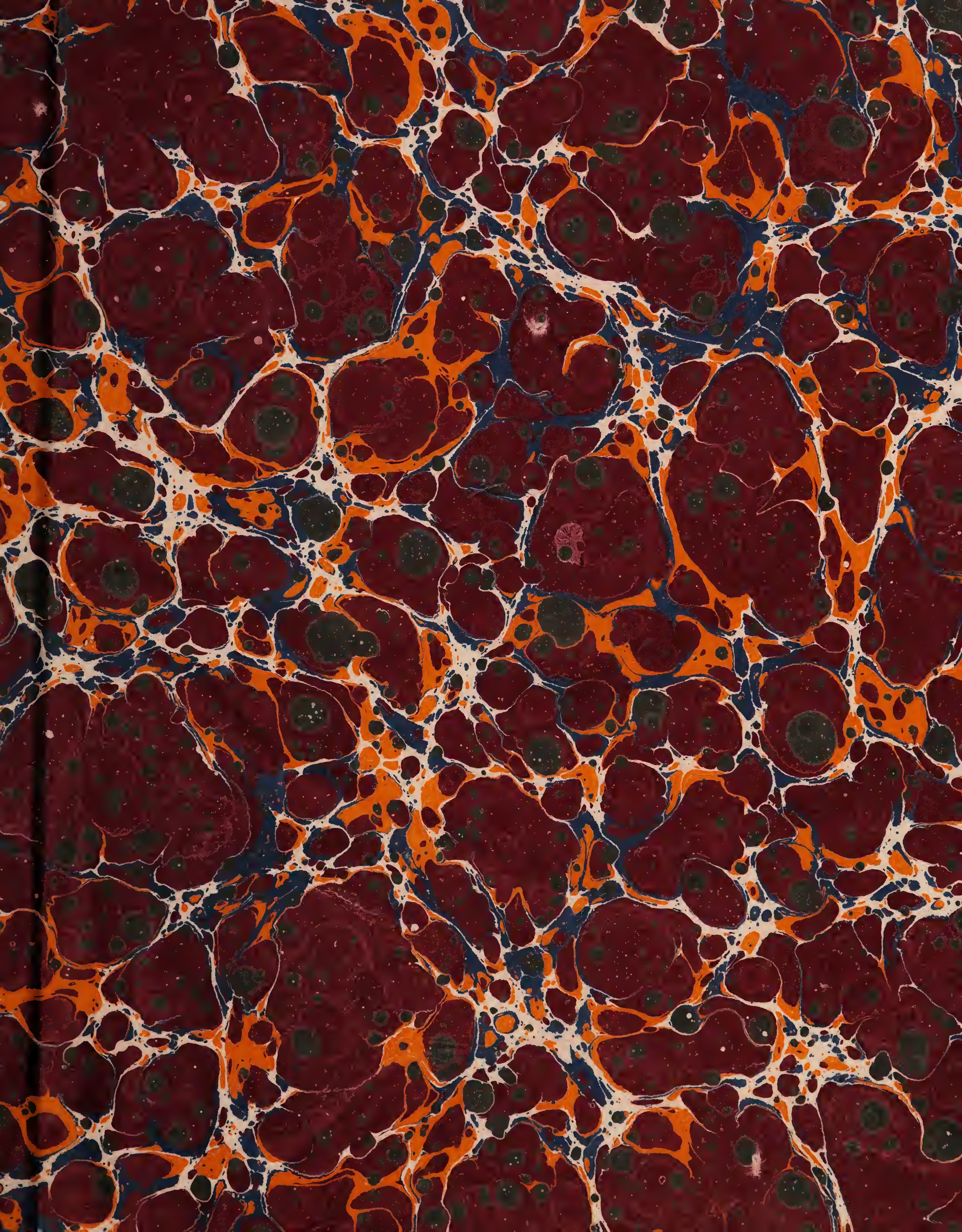

AD

ILLUSTREM ET MAGNIFICUM VIRUM,

DOMINUM

LUCAM SCHROECKIUM,

Med. D. Archiatrum & Comitem Palatinum Cæſareum Splendidiſſimum, S.R.I. Nobilem, Academiæ Leopold. Carolinæ Imperialis Naturæ Curioſorum Præſidem Celeberrimum, Auguſtæ Vindelicorum Reip. Phyſicum, nec non Collegii ibidem Medici Seniorem & Vicarium perpetuum famigeratiſſimum, &c.

Patronum atque Fautorem ſuum longe colendiſſimum,

DISSERTATIO EPISTOLARIS,

quâ,

VIRO SUMMO

In Ephemerid. Naturæ Curioſorum A. III. Dec. II.

præeunte,

ſiniſtram vulgi & ipſorum Litteratorum quorundam de Generatione Patellarum, ceu dicuntur, Iridis, der Regenbogen-Schüſſelein, *earumque eximiis, ut falſo jactantur, Virtutibus, opinionem & commenta examinat & confutat;*

EIDEMQVE

DE DIE NATALI LXXXIII.

auſpicatiſſimo

ſubmiſſe ac pie gratulatur

M. JO. ALEXANDER DOEDERLINUS,

Reg. Maj. Boruſſicæ Scient. Societ. Collega, nec non Lycéi Weiſſenburgenſis in Noricis Rector.

Weiſſenburgi Noricorum,

Litteris CAROLI MEYERI.

ILLUSTRIS ET MAGNIFICE VIR!

QUantum calamitatis ac damni animæ non minus, ac corporis ſaluti falſa ac inanis de re aliqua perſuaſio & inde nata vana ſuperſtitio ac præjudicia inferant, nemiminem ſane fugere arbitror. Quid in ſacris deteſtanda iſta moliantur mala, non attinct h. l. dicere. In Foro Medico quot & quantas ſæpe ſtrages edant, rectius norunt, qui ſaluberrimæ medendi præſunt Arti. TE teſtem invoco, VIR SUMME!

At vero & in Numis reperiri, quo libidinem exſatiet nefas execrabile, admiratione non minus ac indignatione digniſſima res eſt. Ut ſuppeteret miſcendis inter populos nationesque commerciis inſtrumentum idoneum, vinculumque ſocietatis apprime commodum, Numos olim fuiſſe inventos, fabricatosque, quis, quæſo, eſt, qui neſciat, aut eat inficias? Nec, qui primarium dudum etiam comitatus eſt, uſum, quo rerum memoratu dignarum conſervatur memoria, improbo, aut damno. Sed ſusque deque habito illo numûm fine genuino omnium prudentum conſilio conſtituto, quis, quæſo, emunctæ naris homo ferre poſſit, ut citra omnem rationem, propriis ab ipſomet Summo Numine conſtitutis ſalutem corporis humani ſartam tectam ſervandi mediis neglectis, aut etiam, quod vel maxime impium, rejectis, ſuperſtitioſe ad numos decurrant, & ſalutis ſuæ præſidium inde

ſibi petant male feriati homines? At vero turpiter petunt, idque non noſtro modo perditiſſimo factitant ævo; ſed & olim, quod mireris, auſi ſunt.

Auctores nefandæ hujus impietatis Ethnici quin fuerint, adeoque ipſe Cacodæmon, ὁ μυριοτεχνίτης, nemo forte pius in dubium vocaverit. Quæ de Syrorum *Teraphim* ex fabulis Judæorum ad commenti amuletarii antiquitatem adſtruendam tradunt *Seldenus*, a) *Beyerus*, b) nec non *Hottingerus*, c) brevitatis ergo prætereo. d) Item, quæ de amuletis cœlo demiſſis, majoribus æque ac minoribus, diſputat *Paſchius*. e) Id unum hic dixiſſe ſufficiat, ipſis gentilibus ſanioribus diſplicuiſſe ejus, de quo loquimur, generis amuleta. Ecquem enim fugit ſub Imp. Anton. Baſſiano Caracalla damnatos fuiſſe, *qui remedia quartanis tertianisque collo annexa geſtarent?* f) Et ſub Conſtantio *pronunciatum capitis reum interiiſſe, ſi quis anile incantamentum ad leniendum adhiberet dolorem, aut remedia quartanæ, vel doloris alterius, collo geſtaret*, novimus. g) Damnavit etiam Eccleſia primitiva artem amuletariam, Conc. Laodic. Canon. XXXVI. cavens, *ne, qui ſacrati ſunt, ac Clerici, magi ſint, vel incantatores, vel Mathematici, vel Aſtrologi; vel ea faciant, quæ dicuntur amuleta; quæ quidem ſunt ipſarum animarum vincula. Eos autem qui ferunt, ejici ex Eccleſia juſſimus.* h)

Sic abire juſſi, vel ipſis Paganis judicibus, in malam crucem, qui amuleta, qui numos Taliſmanicos, i) pararunt, amarunt, collo

a) De DIs Syror. Syntagm. I. c. II. p. m. 96. ſqq. *b*) Additam. ad Seldeni de DIs Syror. Syntagm. p. m. 190. ſqq. *c*) Apud *Paſchium* Invent. Nov. Antiqu. C. VI. p. 400. *d*) Conf. Lex. Hiſtor. Univ. Baſil. Tom. III. f. 580. *e*) l. c. *f*) Vid. *Æl. Spartianus*, in Vit. Caracallæ. Conf. Ill. *Pachelblij* Diſſ. de Superſtitionibus, an in foro Soli ſint punibiles? p. 10. *g*) *Ammian. Marcellinus*, Lib. XVI. c. XII. *h*) Conf. *Paſchius*, l. c. p. 398. *i*) Vid. *Seldenus*, l. c. p. 117. ſq. *Beyerus*, l. c. p. 205. ſq. Conf. *Cangius*, ſeu *du Freſne*, Gloſſar. Latinit. med. ad voc. Taliſman. Tom. III. fol. 1171. *Ott. Sperlingius*, Epiſtol. de Bracteat. p. 63. ſq.

lo gestarunt, ut febres, ut morbos, ut dolores lenirent. Et ex cœtu suo ejici jussit artium, in quas invehimur, vanarum studiosos purior antiqua Ecclesia. Ecquid ergo nos toleramus, quod vel ipsi Gentiles tolerare turpe sibi duxerunt, & purior Ecclesia anathemate vindicavit? Absit ergo per omnem pietatem, ut turpi capti δεισιδαιμονίᾳ amuleta, si vel ipso cœlo delapsa perhibeantur, k) admittamus, & non potius cane pejus & angue aversemur.

At amuleta cœlo delapsa, & primæ quidem Classis, l) creduntur & habentur Scutellæ illæ aureæ, quas perperam vulgus *Guttas*, seu *Guttulas Iridis*, *Patinas & Patellas Iridis*, *Spermata Solis & Iridis*; *Iridis* item *Flores*, *Guttas Apollinis*, *Asteriscos*, Ἀραστηκλίες, *Schemeschtakin*, *&c.* & in vernacula *Regenbogen-Schüsselein*, *Himmel-rings-Schüsselein*, *Sternen-Schoss*, *Meteorische Pfennige*, *die der Regenbogen aus seinem Schoos fallen lasse*, m) *&c.* adpellare consuevit; n) nominibus sane ac titulis speciosis satis & magnificis, sed falsissimis, adeoque vanissimis. Quorum turpia omnino incunabula cum TE, Θεόφιν Μῆστορ ἀτάλαντε! nullus, rectius de scutellis nostris sentientium, exhibuerit dilucidius, clariusve, ipsissimis doctissimis verbis Tuis in iis describendis uti mihi, quæso, liceat. Ita vero scite non minus ac terse de illis sentis ac scribis: o) *Forte autem stellata illa in patinis illis potissimum occurrens figura rudioris ingenij, aut rusticanæ prosapiæ, aliquem permoverat, ut, cum in reperta fortuito in agro patella talem conspexisset, cœleste aliquod corpus esse debere, hinc superstitiose concluserit; cumque Iridem à Deo in signum gratiæ constitutam sciret, ac post imbrem, arcus cœlestis subjectum, quo latitans prius sub terra scutella à sordibus adhærentibus repurgabatur, ut sic nitore suo oculos perstringeret, invenisset, ex ipsa tum visa Iride, præcipuè si unà dimidiatus*

k) De amuletis cœlo delapsis vid. laudat. *Paschius*, l. c. p. 395. l) Id. l. c. m) Vid. *Paullini* Philosoph. Lust-Stunden, P. II. p. 524. sqq. n) Add. Cl. *Ringmacher.* Tr. Historico-Polit. Quæst. II. p. 70. sqq. & modo laudatus *Sperlingius*, l. c. p. 65. o) Ephemerid. laudatar. Dec. II. A. V. Observ. 203. p. 417.

diatus ille arcus stellulæ latus cingens comparuerit, descendisse sibi persuaserit. Hinc, quia humana mens nimia credulitate, rerum imprimis naturalium cognitione neglecta, seipsam toties decipit, talismodi effatum invenire fidem facile potuit.

At quid ais, VIR ILLUSTRIS! invenire potuisse fidem vulgi commentum? Invenit certe, & illo quidem maxime Seculo, quo omnis regnabat barbaries, inque rebus potissimum physicis infelix ac sterile cœcutiebat ævum. Somnia tum pro cœlestibus venditabantur veritatibus, & quæ in naturalibus æque ac historicis obscura, prodigiis, divinisque adscribebantur miraculis, omnipotentiæ divinæ, quæ ignorantiæ sæpe asylum esse cogebatur, τεκμηρίοις. Quid? quod haud raro & ipsa hominum prægrandia molimina Satanæ operum veniebant nomine. p)

Rectius, quod obiter commemoro & laudo, nostrum sapit Seculum, quod, cum de omnibus dubitare docet, nihil intentatum relinquit, nihil inexploratum, nihil, quod non ex propriis, genuinis, & quoad ejus fieri potest, limpidis petat, hauriatque fontibus, & hypothesibus superstruat satis probabilibus; facessere jussis, ut in Historicis commentis *Berosi, Metasthenis, Manethonis*, &, quæ ejusdem farinæ sunt, *Annianis* & *Trithemianis* fabulis & quisquiliis: ita & in Physicis *Zaharellæ, Mendozæ, Suarezij, Fonsecæ, Conimbricensium*, aliorumque, Scholasticorum maxime, maleferiatorum, Magistris suis, innumeris, quod ajunt, parasangis ineptiorum, placitis ac theorematibus inanibus, futilibus, vanissimisque; in illorum contra locum substitutis numis, marmoribus, inscriptionibus, MSptis, Chronicis, Archivis, &c. & si qua alia, quæ particularia, quæ specialia & indubitata fideque digna antiquitatis suppeditant monumenta; in Physicis vero, ad intimioris naturæ recessus scrutandos, præter sedulam mentis penitius rei explorandæ deditæ & ab omnibus præjudiciis liberæ

at-

p) Vid. Schediasma nostrum de Impp. Adriani & Probi Vallo & Muro Nordgav. vulgo *Teuffelsmauer* dicto, p. 31, sq. It. Lex. Histor. Univ. Basil. T. IV. f. 586.

attentionem, per inſtrumenta apprime idonea ac utilia, nec non certa experimenta, motus legibus probe obſervatis, accurata Phænomenorum cauſarumque exploratione, curioſis obſervationibus, &c. Quibus quantopere corporum Mechaniſmus, probe exploratus, nec non ſcite excogitatæ, veroque quam ſimillimæ Hypotheſes, &c. velificentur, explicare inſtituti noſtri h. l. non eſt.

Quæ de Guttularum, quas dicunt, Iridis, earumque generatione & origine qui ſcripſerunt, ſi attendiſſent, & non teſtibus auritis magis, quam oculatis, iisque fide dignis, crediſiſſent, minus ſane incauti, eoque nomine riſu digni, quæ ex plebeculæ falſa traditione hauſere, captaſſent, acceptaſſent & commentis ſuis incruſtaſſent. Haud ſane errat vulgus, & ruſtica quidem gens, quæ totos dies colendis agris intenta, adeoque vel iſto nomine ut reperiat in agris patellas iſtas aureas ſola fere digna, cum Irides conſpiciuntur, reperiri maxime plebeculæ haſce delicias perſuaſa; at elenchum cauſæ non cauſæ minime attendit: Imbribus ſane, quos Irides utplurimum comitantur, aut ſequuntur, ut lutulenti lapides, ita & luto tecta, inque ſuperficie terræ latitantia metalla, coruſcantia maxime, nitori ſuo redduntur, & conſpicua fiunt; quemadmodum tempore alio nullo non clavi modo ferrei, ſed cujuscunque generis numi in plateis, viis publicis, imbribus intermiſſis, plures viſuntur, colliguntur que. At vero & eodem tempore in Iride patellas aureas à Sole generari, minime ſequitur; & non minus falſum eſt, ac ſi quis ſtatuat, tempeſtate pluvioſa, clavos, de quibus dixi, ferreos, numulosque, conflari.

Sed & hæc parum penſi habentes Philoſophi & Aſtrologi ſuperiorum Seculorum, approbata ſemel vulgari de Generatione Patellarum noſtrarum ſententia, mirum quantum, ut probabiles rationes phyſicas traderent, laborarunt, deſudaruntque. At vero ut unum abſurdum parturit quamplurima, & à veritate cum ſemel aberrat animus, nunc hoc, nunc aliud ſibi fingit, &, ubi acquieſcat tuto, non habet: ita πρῶτον ψεῦδος, Iridibus ac Soli deberi ἀρασκηλίες, quos dicunt, non potuit non ad invia deducere & κρησφύγετα, quod ajunt, incertiſſima, inepte philoſophantes. Quæ

Quæ famoſus ille aurei velleris jactator, q) *Theophraſtus Paracelſus*, r) & cum eo non incelebris quondam Baſileenſium Aſtrologus & Alchymiſta, *Leonh. Thurneiſſerus*, de Patellis noſtris, earumque generatione ſentiant, haud obſcure ex ſequentibus poſterioris verbis colligere eſt. Ita vero ille: s) *Dieſes ſind guldene gantz dick formirte und vvie ein Schüſſelein holechte Groſchen, oder Pfennige. Sie vverden Guttæ Apollinis (Solis) und ſpermata Solis und Iridis genennet. Sollen von Krafft der Sonnen durch VVürckung influentiſcher natürlicher und elementiſcher Krafft, vvann Sol die Regenbogen beſcheinet, in puncto der Zuſammenkunfft der radiorum Solis & Iridis gehling erſchaffen und alſo formiret vverden, und hernacher herab fallen. Sie vverden auch Schemeſchtakin von der Sonnen und einer heimlichen ſpiritualiſchen præparation alſo benahmſet.* t)

Ab utroque parum diſcedit *Til. Friſius*, u) *ex aliorum, & quidem peritorum hominum relatione ſibi conſtare*, perhibens, *è cœlo aërio aliquando, Iride valde lucida ac ſplendorem ſuum in guttas pluviæ à ſe jactante, eas elapſas: nec improbabile ſibi videri, ceu meteorum forſan, aut prodigium quoddam, ineffabili Dei virtute mirabiliter operante, tam in aëre portentoſis pluviis lapidum, ſanguinis, frumenti, quam in terra & metallis, auro, argento, &c. prout Sol etiam ſuam imaginem, faciem ſcil flammis circumdatam lapidibus ſuo fulgore impreſſiſſe obſervatus ſit: ita non minus etiam nummos illos pluentes miraculum quoddam exiſtere potuiſſe.*

Digna etiam, quæ notentur *Drexelii* x) verba: *Iris, ut ferunt, cum jam ſemicirculum ſuum expandit, aurum ſpargit, & plerumque, ut ajunt, in aquas. Hoc Iridis donum auream ſcutel-*

q) Hoc titulo Philoſophum vaniſſimum & Theologum nequiſſimum mactat Cl. *Geretus*, in, de Nævis Medicorum Theologicis, Diſſert. p. 6. 33. ſq. *r*) Lib. IV. de Impreſſ. Cœleſtib. c. XV. *s*) In Onomaſt. p. m. 44. *t*) Conf. *Sperlingius* l. c. p. 64. It. *Tentzel.* Dial. Menſtr. A. 1689. p. 900. *u*) Specul. monetar. Lib. I. c. XXII. Conf. *Ringmacher.* l. c. p. 70. x) P. II. de Chriſto moriente c. VII. §. 5.

tellam nominant. Der Regenbogen verzettelt ein guldenes Schüſſelein, *quæ formam habet auri ſcutellati concavi, ſive repandi, craſſioris nummi, die Schüſſeler Pfennig*, &c. z) Celeberrimus *Sturmius* ſuæ ætatis vulgi, de aureis, quas dicimus, Patellis, ſententiam paucis hiſce exponit verbis: a) *Hoc interim adhuc monemus, credi à vulgo, illas patellas reperiri, ubi Iris ſe potet, hoc eſt, alterutrum crus in rivulum, aut lacunam aliquam demiſerit, ſi quis* (quod addunt alii) *celeri pede aſſequatur illum locum, antequam Iris inde diſceſſerit* &c.

Quibus affinia, quæ ἱςορικώτατος noſter *Paullini* b) refert: *Der Freyherr von Seprode, &c. hat D. Lentilio, Oettingiſchen Archiatro und Phyſico zu Nördlingen, unterſchiedliche Regenbogen-Schüſſelein gevvieſen, und anbey geſagt, der Hirt hätte ſie, vvo der Regenbogen ſich tränckt, (vvie die Francken reden) und ſeine Bein von einander thut, dreymahl beym Schloſſ Erckebrechtshauſen, in Franckenland gefunden, &c.*

Quibus vulgi ſomniis & fabulis frigidam ſuffundunt, qui ſemen quoddam auri in meteoris latere, nec non panſpermiam in utero aërio quieſcere autumant, aut ſimilibus phraſibus chryſogoniæ aëriæ velificantur. Quibus cum faciunt, qui Patellas noſtras partus pluviæ à Sole imprægnatæ ſalutant, c) ſpecioſisque à Græcis non minus, d) ac Ebræis, Rabbinisque, petitis titulis e) mactant.

Negas adeo, inquiunt, ab Iride, aut potius in & cum Iride, generari aureas patellas, cum tot teſtes adſint oculati pariter ac auriti, iique non contemnendi? Nego ſane & pernego, & mecum quidem omnes, qui narium ſunt emunctiorum. Πρῶτον ψεῦδος paulo ante ob oculos poſuimus. Deceptus eſt *Paracelſus*, deceptus eſt

z) *Tentzel.* l. c. 902. *a*) Diſſert. de Iride, p. 28. *b*) Philoſoph. Luſt-Stunden, P. II. p. 523. ſqq. *c*) Apud *Ringmacher.* l. c. p. 73. *d*) Quo ſpectat vox Ἀρασκήλιος, à Gr. παρασκευὴ & ἥλιος deducta, utpote quos Sol in aëre ipſis præparat, & ſpiritu peculiari formatos in terram decidere facit. It. Σπέρμα Solis, &c. *e*) Schemeſchtakin à שמש *Sol*, & תקן *ordinari, dirigi*, dicuntur.

eſt *Thurneiſſerus*, ruſticanæ plebis & rudioris ingenii hominibus ſcutellas aureas in agris, imbre & Iride præviis, ſplendentes, repertasque oſtentantibus, exhibentibusque, credulas aures commodantes. Deceptus teſtis auritus *Friſius*, decepti denique, quotquot eorum preſſere veſtigia. Ecquid enim Iris valeat, generetve, *cum ipſa ſubſtantia non ſit, ſed aliquid tantum apparens, immo revera nihil & non-Ens?* teſte celeberrimo *Menzelio.* f)

At Iris, objiciunt, ſignum gratiæ eſt. Eſt ſane, id quod Theologi cumprimis non neſciunt. Sed aurum cum Iride, aut in Iride, non promiſit Conditor ter optimus, ter maximus. Quod ſi vero, inſtant, ab Iride & in Iride non generentur Patellæ, in nubis forte fœcundæ gremio eas gigni, naturamque & ſpiritum peculiarem à Sole imprægnante, matreque nube, ipſas ſortiri, & mox in terram, ubi alterutrum crus ſe demiſerit, excuti, haud plane ἄτοπον fuerit ſtatuere?

Σοφὰ φάρμακα! Iris in certum definitumque non cadit locum: mutat cum Sole pariter ac nube, nec non oculo ſpectantis, ſedem, & tandem, ut abeuntis in ſpeculo facies, evaneſcit. Id quod & acutiſſimus ille Gallus, *Ant. le Grand*, g) non ignoravit, interprete laudato *Paullini*, h) hac de re non inſcite commentans: *Der Regenbogen ſcheinet nicht allen zugleich und einerley, ſondern einem ſo, dem andern ſo. Soviel Augen auff ihn gerichtet ſind, ſoviel Regenbogen hat man. Ein jeder ſiehet ſeinen eigenen, und einer auff einmahl mehrere. Wer das Haupt empor hält, dem vvird der Regenbogen auch empor gehoben; vver es aber nieder druckt, dem vvird er auch nieder gedruckt. Stehe ſtu, ſo ſteht er auch; bevvegſtu dich, ſo thut ers auch. Er vvird mit dir herum ſpazieren, tantzen und ruhen &c.*

Quo ſuppoſito rectiſſime ſane in laudatis ſcholiis Tuis, i) VIR MAGNIFICE! concludis, & TEcum *Sturmius* noſter, ὁ μακαρίτης, k) *quia*

f) In laudat. Ephemer. l. c. *g*) Hiſtor. Natur. P. VI. Art. 9. *h*) l. c. p. 525. *i*) Ad Obſerv. *Menzelii*, Ephemerid. l. c. Conf. *Tentzel.* l. c. p. 905. *k*) l. c. p. 93.

quia, Iris, scribens, *non omnibus apparet, sed sua cuique videtur, indeque tot in nube picti conspiciuntur arcus, quot oculi sunt, qui versus eam dirigantur: hoc sane pacto, ob innumerum fere Iridum succedentium numerum, plures, immo innumeræ, tales guttulæ aureæ forent: quod vero contra experientiam. Immo cum ex guttulis pluvialibus stillantibus à radiis solaribus illustratis producatur*, (Iris) *singulis etiam quasi momentis novam etiam oculis Iridem apparere necesse est, succedentibus subinde in delapsarum locum novis aliis ex nube, in pluvialia illa specula se resolvente.*

At vero panspermiam corporum, adeoque semen quoddam auri, in utero quiescere aërio non negat celeberrimus *Lentilius* l) Res dubia est. Et finge,, certam esse, unde, quæso, Patellarum formam, certum definitumque unius, dimidiæ, duarumve drachmarum pondus, notasque diversissimas &c. deduxeris? m) Id quod & illis oppono, qui ex aurifodinis exhalationes aureas, nubes impraegnantes, jactant & urgent. Quas exhalationes equidem morose non negaverim, ut qui inficias ire haud ausim, Solem materias varias & semina, cum rore maxime, attrahere solere, è quibus herbæ, animalia, lapides, &c. generentur; idque illo maxime tempore, cum Iris apparet, quo sol magna vi, aquosa & vaporosa attrahit, nubesque summopere ingravidatæ & crassæ sunt. Ponamus vero & supponamus, non scite magis ac pulcre, quam vere ista dici: ad scutellas tamen nostras aureas in aëre formandas nondum ea sufficiunt. Quomodo enim, quæso, quod & Tu, VIR ἀγχινέςατε! alicubi urges, quove motore, illæ in altum evectæ exhalationes, longe dispersæ illæ atomi, uniantur, concrescant? &c. Imber potius aureus, qualem olim super Rhodios, Minerva nata, *Homero* & *Claudiano* testibus, n) necnon

B Imp.

l) In laudat. Ephemerid. Conf. *Ringmach.* l. c. p. 73. *m*) *Sturmius* l. c. p. 93. *n*) Lib. III. LaudumStiliconis. Conf. *Sperlingius*, l. c. p. 68. sq. It. Comment. nostra de Numis German. Bracteat. Weissenb. Noric. inque agris vicinis haud ita pridem repertis, §. XXX.

Imp. Matthiæ tempore, o) excidisse ajunt, vi dictorum prorumperet.

Nec est, quod urgeant Patellarum Iridis, earumque generationis cœlestis, Patroni particularum aurearum in gremio nubis liquationem, qualis in sacculis fulmine percussorum pecuniæ fusio fieri solet; &, qualis sulphurearum, nitrosarumque particularum in fulmine observatur, constipationem: siquidem & hac concessa liquatione non minus ac constipatione, nihil aliud, nisi informis auri nasceretur massa, & sine certis figuris certoque pondere corpus.

Sed instat *Frisius:* ineffabili Dei virtute, tam in aëre, quam in terra mirabiliter operante scutellas, de quarum origine disputamus, aureas cum Iride generari posse & excuti. In causas, easque naturales, inquirit Physicus, non quid DEUS, qui omnia potest, possit; nec fingit, aut supponit, si qua res altioris indaginis est, aut videatur, rationi contraria: supponit vero, quibus tuto, certiora dum edoceatur, in notabilioribus rerum phænomenis acquiescamus, Hypotheses sanæ rationi convenientes. Pluvias quod attinet mineralium, animalium, lapidum, &c. portentosas, quas suggerit *Frisius*, lapidibus item natura formante impressas figuras; habent, dummodo, quæ tradantur, ficta, ut pleraque, non sint, quod respondeant melioris notæ Physici; & respondit prolixe satis ὁ φυσικώτατος *Paullini*, p) alij. q)

Sed & numos, eosque cusos, pluisse sæpe, annales temporum tradunt. r) Fictas esse narratiunculas de pluviis numûm tantum non omnes vix dubitaverim. Largimur tamen & ipsos è loco aliquo, in quo neglecti olim jacuerint, s) ventorum vehementia,

p) Philos. Lustbarkeit. P. III. p. 899. de Lapidibus certis figuris insignitis (quos inter notabilis maxime silex grandiuscula, 126. numis antiquis prægnans,) Conf. *Sperlingii* nostri Epistol. ad Collector. Nov. Lit. Sept. A. 1700. p. 243. sq. It. Cl. *Stædleri* Coment. in Act. Erud. Franc. T. I. P. IX. p. 610. sqq. *q*) Laudat. *Sperling.* Epist. de Num. Bract. p. 69. *Ringmach.* l. c. *r*) *Sperling.* l. c. *s*) *Menzel*, ap. Ringm. p. 73.

tial, qualis, ubi cœlum, nube denſa in pluviam ſe reſolvente, turget, haud infrequens eſt, in altum poſſe deferri, inque alium deinde locum pondere ſuo delabi. Quamvis & hoc liberaliter dum admittimus, verendum ſit, ne graviſſima ſua cenſura, aut invectiva potius, nos feriat Ill. Dn. *de Ludevvig*, t) *Man muſs ſich bevvundern,* inquiens, *daſs vveil man heut zu Tag vvohl vveiſs, daſs ſich in den Wolcken keine Müntzmeiſter auffhalten, man dennoch ſagen vvill, die Sonne zöge ſolche ſo genannte Regenbogen-Schüſſelein, vvelche eine Eyer-runde haben, und in der Gröſe, als ietzo die gemeine Pfennige eingetieffet ſind, auff. Dann daſs es zuvveilen Vögel, Rauppen, oder auch anders leuchtes Gezeug geregnet; ſolches iſt entvveder dem Wind, oder aber der Lufft zuzuſchreiben, in vvelchen dergleichen Geſchmeis entvveder gezeuget vvorden; oder von einer Windsbraut in die Höhe geführet vverden mag. Welches aber zu den guldenen Schüſſel-Pfennigen ſich nicht erſtrecket: dann vveil das Gold keine Steiffe, vvie das Silber, bey ſich hat, ſo muſte man die guldene Bracteatos deſto dicker, und um deſsvvillen auch deſto kleiner machen. Bey vvelcher Beſchaffenheit ſelbige der Sonnen Zug, oder Sonnen Stoſs, oder auch die Winde, vvohl auff der Erden liegen laſſen ſollen: ſo vvenig man ſich in einer Feſtung, für vvelcher viel Kugel verſchoſſen vvorden, zu befahren hat, daſs ſelbige durch die Sonne, oder einen ſtarcken Wind in die Lufft gezogen, und den Leuten auff die Köpffe regnen möchten.*

Quod ſi denique Irides in univerſo terrarum orbe conſpiciuntur, qui fit, quæſo, ut iſti, quos vulgus fingit, Iridis partus, aureæ patellæ, nonniſi in Germania, & in terris quidem maxime, quas Danubius alluit, reperiantur; veteresque rerum naturalium Scriptores, Græci æque ac Latini, quos inter Ariſtoteles & Plinius agmen ducunt, nullam plane earum mentionem faciant? u) Qui fit, ut non eadem omnibus auri bonitas, &, quod ſæpius diximus, non idem pondus; ſculpturæ item ac figuræ, ſi quas habent, non

 omnes

t) Introduct. in rem nummar. med. ævi, c. IV. §. I. Add. *Moſeri* Animadv. p. 4. *u)* Conf. *Sturmii* Diſſert. de Iride, p. 93.

omnes enim habent, diversissimæ? Somnia adeo sunt & Fabulæ, quæ vulgus de Scutellarum aurearum origine fingit, tradit, credit.

Dissipata adeo & explosa vulgi, & qui cum eo faciunt, falsa de generatione Patellarum aurearum opinione & sententia, latissimus jam nunc se aperiret campus in veram earum inquirendi originem; aliis, cum celeberrimo *Menzelio*, x) ornamentis monilibusque Hominum non minus, quam Equorum eas adscribentibus; aliis, iisque tantum non omnibus, locum inter numos antiquos illis tribuentibus, & Byzantinis partim, partim Siculis, Vandalisque; Germanis aliis; & TEcum denique, VIR SUMME! plerisque omnibus, Gothis, aut gentibus Septentrionalibus, eas vindicantibus: dicendi item de materia earum, quæ non nisi aurea, *Frisio* etiam argenteos jactante, y) diversæ tamen bonitatis: disputandi præterea de Figuris quarundam, iisque admodum diversis: differendi denique de ætate ipsarum, deque pondere, diverso quidem, sed determinato; & si qua alia, quæ ad Historiam hujus numûm antiquissimorum generis faciant. Quæ vero omnia, cum pagellæ istæ nostræ non capiant, alio loco & tempore, luculenter satis & fuse enarrare & declarare constituimus.

Ad institutum adeo revertimur, utq; hactenus vulgi, & qui vulgaria sapiunt, falsam de generatione Patellarum, quas vocant, Iridis in gremio aërio opinionem, & vanissima, quibus sententiam suam incrustare conantur, dogmata in scenam produximus: ita & haud melioris fidei de *Virtutibus*, quas jactant, Patellarum istarum insulsa eorum commenta enarrare & perstringere operæ pretium arbitror.

Somniant autem, (ut,, quæ in *Moralibus* Patellis aureis tribuuntur, Virtutes admirabiles primum commemoremus,) quid? quod firmiter sibi persuadent, *nihil non prospere hac in vita ei cessurum*, cui, ut Patellam Iridis reperiat, felici sidere contingat. Et id sibi, velut non leve quidpiam, provectæ jam ætatis fœminam rusti-

x) *Tentzel.* l. c. p. 906. y) Apud *Ringmacher.* l. c. p. 70. Conf. laudat. Ephemerid. Dec. II. A. V. Observ. 159.

rusticam lecto decumbentem, in exponendo vitæ cursu, ultro & sponte retulisse narrat Cl. *Ringmacher.* z) *in juventute*, prædicantem, *tam felicem aliquando semet à Deo optasse, ut talem Iridis Guttulam* (*Himmelsrings-Schüsselein* vocabat,) *inveniret: quod firmiter persuasa fuerit, nihil non prospere sibi posthac in vita, divina benedictione, cessurum; cujus etiam voti sui se brevi post compotem factam*, adjecerat. Et quid aliunde exempla peto, ipse, cum tale quid expertus fuerim, viderimq; ? Annus est, quo fœmina apud nos mercenaria cum aliis in agris metens talismodi scutellam repererat. Quo comperto, conveni fœminam, utque mihi conspiciendam, emendamque præberet, monui. Ostendit illa numum, vendere noluit, *ne cum eo felicitatem suam divenderet*, reverita.

Nec minora sibi pollicentur, quibus eodem superstitionis œstro percitis hæreditate aut emtione patellam Iridis obtinendi & possidendi copia facta est. Exemplum refert laudatus modo *Ringmacherus* a) cujusdam, quem norat, opificis, qui ejus generis numulum possidens, tanti dum viveret, æstimabat, ut ne 40. quidem & 50. fl. offerenti divendere vellet, propterea, quod *omnem una benedictionem cum illo ex ædibus suis migraturam* sibi persuaderet. Et Cl. *Paullini* b) rusticum Suevum producit, repertam scutellam sex uncialibus æstimantem. Ipse rusticum novi in vicino quodam pago agentem, qui mirum quantum tali in arca recondita patella exultabat, & ne præmium quidem pollicenti ostendebat; tantum aberat, ut magno etiam oblato pretio venderet, eadem, qua alii, falsa mentis persuasione deceptus. Civem quoque inter nostrates diligo, qui, quem pignoris loco aliquando nactus est numum patellarium duarum drachmarum, signo vero plane nullo conspicuum, tam sancte colit & asservat, ut solum gazæ loco habeat, nullo pretio commutandum.

Et hac quidem vana mentis de felicitate humana beneficio patellarum Iridis sarta tectaque servanda persuasione, minusque pia superstitione fit, ut non nisi in extrema paupertate constitutis, aut

z) l. c. 78. *a*) l. c. p. 79. *b*) Philosoph. Lust-Stunden, P. II. p. 523.

mortuis illi eripiantur, hæredibusque cedant: Id quod & celeberrimum *Sturmium* notasse memini, *similis est*, scribentem, *c*) *& magis etiam fabulosus alius effectus*, (Iridis) *quo vulgo ea parte terræ, quam iris suis cruribus attingit auream patellam deponi credunt, cujusmodi circumferuntur plurimæ, & hæreditario quodam jure à familiis ad familias transferurtur.*

Fabulæ! Patellæ Iridis inventores suos & possessores felices, fortunatosque si redderent, & conservarent, vilissimæ sane miserrimæque conditionis homines, pastores, opiliones, messores, quidurum urgent terræ opus, & utplurimum patellas aureas reperiunt, omnium felicissimi beatissimi forent deprædicandi. Quid in re consimili, de numis imagine ficti *Equitis S. Georgii* draconem perimentis, conspicuis, multi inaniter statuant, lippis tonsoribusque notum est. Numorum *S. Helenæ* quas non virtutes fabulosa jactavit antiquitas, & hodienum multi jactant? d) Et de *Sigillo*, quod vocant, *Solis* in lamina aurea, die dominica, luna signum leonis primo gradu intrante, sculpto seu signato, fingunt, gestantes *illud reddere gloriosos, amabiles, gratos, potentes in omnibus operibus.* e) Somnia! Fabulæ! ineptiæ & deliramenta otiosorum hominum! Nihil tale admittit sana ratio, Philosophia purior: exsecratur Christiana pietas.

In *re Medica* quem usum habeant *Patellæ Iridis*, aut potius habere falso jactantur, generatim ex ore vulgi commemorat Cl. *Paullini*, f) *Dass aber etliche*, scribens, *dergleichen Schüsselgen wider allerley Kranckheit rühmen, &c.* Ex Scholiis autem Tuis, VIR SUMME! speciatim comperimus. g) *Patellam Iridis*, ajunt, *potui febricantium injectam propulsando morbo strenuam conferre operam.* Equidem quid prosit febricantibus, quidve obsit, rectius norunt, quibus corporis humani salus, quam quibus Scholæ curæ sunt. At vero ratio, eaque sana, docet, cum Patellæ illæ nihil aliud sint, quam numismata veterum aurea, non magis eas corpori prodesse

c) Diss. laudat. p. 28. *d*) Conf. *du Fresne*, de infer. ævi Numismat. §. LXIX. Add. *Ringmach.* l. c. p. 76. *e*) Id. p. 77. Conf. *Pasch.* l. c. *f*) l. c. p. 525. *g*) In laudat. Ephemerid.

deſſe ægrotanti, quam alii proſint commerciis deſtinati numi. Rident, qui felicioris ſunt cerebri, cùm, auctore & indignante *Chryſoſtomo,* h) audiunt, *ex veteribus Chriſtianis quosdam, ſi cui male eſſet, Alexandri Macedonis numos capiti aut pedi ægrotantis alligando, medicinam feciſſe,* &c. Quidnî & nos rideamus & derideamus, qui, neſcio quibus veterum Gothorum numis, eadem ſane ratione, febribus medendi virtutem adſcribunt? Abſit, gentilium numis tribuamus, quod ne Chriſtianorum quidem, iisque ſacris, i) adſcribere audemus numiſmatibus; immo ne ipſis quidem Sanctis, eorumque reliquiis, k) quarum virtute graviſſimi ſæpe morbi propulſati perhibentur. *Partui præterea accelerando conferre operam potui injectas patellas Iridis aureas* ajunt. Ridet ineptias & ſtomachatur plus ſimplici vice laudatus *Paullini,* l) *daſs etliche dergleichen Schüſſelgen,* inquiens, *rühmen, und die greiſende Weibergen daraus trincken laſſen, iſt Thorheit und Aberglauben.* Ita & puerperas ditiores ex poculis aureis apud nos valetudinis ergo potare, frequentiſſime cernimus. Sed & *remedium eſſe affirmant Iridis ſcutellas pro conſervando viſu laborantibus: idque exemplo puellæ talip atellæ oculis curatæ probant.* m) *Subeſt*, reſpondet Cl. *Ringmacher.* n) *haud dubie fallacia*, ut vocant, *non cauſæ, ut cauſæ, vehemensque imaginatio.* Eadem adeo confidentia rejicitur, qua adſtruitur, quod ſine ratione, quod falſo, adſtruitur.

At vero ſuppetere ſibi rationes autumant, qui commemoratas Patellarum Iridis virtutes jactant. Urgent miram & tantum mira-

h) Homil. XXI. ad Pop. Antioch. *i*) S. Helenæ puta paulo ante commemoratis, Numiſmatibus, it. Eccleſiæ Pontificiæ ſacris, de quibus vid. *Schmidius* Lex. Eccl. P. II. p. 148. Quibus Bracteatos addo, Pfaffen-Pfennige, Heiligen-Pfennigé, vulgo adpellatos. *k*) Quid Sanctis, eorumque reliquiis in curandis corporis morbis tribuant Pontificii, *Garmanus* Diſſ. de Miraculis, & ex eo ſcite docet Cl. *Geretus*, l. c. p. 3. 4. Hinc non inepte Cl. *Pons*, Medicus quondam Lovanienſis, & ipſe Pontificius, dicere ſolebat: *ſe ejusmodi Sanctorum non eſſe amicum, qui ſeſe ſuæ immiſceant arti* &c. *l*) l. c. p. 125. *m*) *Ringmacher*. l. c. p. 78. *n*) l. c. p. 79.

raculosam à *Thurneissero* supra descriptam in gremio aërio earum generationem; urgent mirabiles auri virtutes; urgent denique impressa signa, figuras & characteres; experientiam denique laudant, & deprædicant.

Σοφὰ φάρμακα! Generationem patellarum quod attinet cœlestem, quâ spiritum peculiarem nactæ perhibentur, &c. falsissimis, quod pluribus demonstratum ivimus, ea nititur principiis, fundamentisque omnino ficulneis, quibus corruentibus, & omne id, quod superstruitur, non potest non corruere. *Ex falsis præmissis nonnisi falsa infertur conclusio; & quale fundamentum tale & ædificium.*

Sed auri virtutes plane eximiæ & divinæ sunt, ajunt. *Cardiacum* aurum. o) Aurum potabile, s. Magisterium auri, & Balsamum Solis, Panacéa in morbis omnibus. p) Panacéa Solaris, quam adpellant, duplicata *Cnæfelii* in morbis Chronicis, febri cumprimis, mira præstat. q) Cumque crocus metallorum, r) Martis cumprimis, s) antifebrile plane insigne sit, quid de croco Solis, s. auri, non speres? Hinc magnifica illa auri nomina & tituli: *Rex metallorum*, *Sol*, *Filius Solis*, *lapis benedictus*, *lumen majus*, &c. t) Equidem non nego omnino, & denego auro in re medica virtutes suas, quamvis in dubium vocent alii, u) alii negent, x) pernegent alii. y) Id

o) Ita quidam sentiunt apud *Jungkenium*, Corp. Pharmac. Chym. Med. Sect. III. c. V. p. 230. Conf. *Sam. Dale*, Pharmacolog. p. 53. *p)* Ita & sentit & docet *Christoph. Hellvvig.* Lex. Phys. Med. p. 285. sq. *q)* Teste Ph. *Grünlingio*, Med. Pract. Lib. V. p. 489. *s)* Vid. *Richteri* Unterricht von der Gesundh. p. 720. *t)* Conf. J. J. *Marci* Material-Cammer, p. 152. *u)* Vid. laudat. *Dale*, l. c. *x)* Hannemannus ex. gr. Conf. Nov. Lit. Germ. A. 1709. p. 174. *y)* Quos inter Auctor der curieusen Speculationen, p. 132. in hæc inter alia erumpit verba: *Ich gebe vor alle Medicamenten, die aus Gold und Silber bestehen*, s. v. *nicht einen Floh-Balg.* Cui & aliis Auctoris assertis subscribit celeberrimus *Kanoldus*, Fautor meus singulariter colendus, p. 120. Supplem. II. der curieusen Anmerckungen von Natur, &c. *Hæc omnia hujus Auctoris effata certissime vera sunt.* Conf. Annal. Wratisl. XXXV. Versuch p. 245. sq. Add. C. *Hofmanni* Orat. de Barbar. imminente, celeberr. J. *Negelini* Ulyssi litter. subnexæ p. 256. sqq.

Id vero vel maxime nego, nisi, (ut volunt) purgetur aurum, nisi calcinetur, nisi extrahatur, nisi sublimetur, nisi solificetur, nisi mercurificetur, &c. z) & ore denique sumatur, a) ullum auri usum (modo ne abusus sit!) esse in re medica. Ecquid proinde in arculis, in sacculis, inque poculis aureæ prosint scutellæ?

Et quid tandem in divina, sanctissimaque medendi arte præstent suspecti Characteres & vanissima signa & figuræ? Agyrtarum, præstigiatorum, impostorum, magorum, ipsorum denique dæmonum est glaucoma objicere infelicissimorum ægrotantium oculis, animisque. Cane pejus & angue nullo non tempore pii æque Medici, ac Clinici, fugerunt Talismata, fugerunt amuleta; sigilla fugerunt, & quæ quomodocunque ad medicinam faciant, quam diximus, amuletariam; qua si quid forte aliquando præstitum fuerit, artibus potius Satanicis & præstigiis, quam, quæ visuntur, signis & elementis, adscribendum est.

Experientia denique, ad quam provocant, dubia est. Quæ paulo ante de Elencho causæ non causæ diximus, repetere heic nolo. Superstitionis præterea, *quæ etiam, cum prodest, in cultum diaboli cedit,* b) magna vis est, non nego, imo major sæpe, quam credi potest, aut etiam solet. De imaginatione ex falsa persuasione, indeque nata firmissima sæpe ægrotantium confidentia, quæ in re medica multum admodum præstat, tacere jubet brevitatis studium.

At vero finio tandem aliquando, & verbis quidem piissimi *Sennerti, Is DEUM,* pulcrè scribentis, *honorat, qui DEI opera, qualia ab ipso condita sunt, contemplatur, admiratur & celebrat; in DEUM vero injurius est & impius, qui rebus vires, quas nec à DEO, nec ab arte acceperunt, tribuit.* c) Et hanc etiam Tuam esse mentem, ὦ πολλῶν ἀντάξιε ἄλλων! semperque nonnisi sanam piamque TE sectatum Medicinam, vel ex eo colligo, quod in laudatis sæpius Scholiis Tuis vana de generatione in Iride Patellarum aurearum explosa opinione, & stabilita, quæ Eruditorum tantum non omnium confirmatur calculo, veriori de earum origine sententia, nulla non de virtutibus earum frivola ac sinistra commenta haud minus laudabili impugnasti dexteritate.

z) Vid. laudat. *Hellvvig.* l. c. p. 266. a) Conf. *Jungken.* l. c. b) Ill. *Pachelbl.* l. c. p. 7. c) Lib. V. Prax. Medic. P. IV. c. 24.

Et ista quidem præclara pietate Tua, eique juncta (ut de aliis summis Virtutibus Tuis, ne quid auribus dare videar, h. l. taceam,) mira Prudentia, qua plurimis superior, nemini vero secundus existis, dudum meritus es, ut non modo Summi orbis Principes maximo TE complectantur favore, summosque TIBI ex merito decernant, habeantque honores: sed & ipsum Summum Numen nulla non optimorum Bonorum affluentia indies TE mactet largissime, senio cumprimis, quo dignus es, vegeto & ex omni parte longe felicissimo. Sive enim Parentum in nos derivatæ sanitati ac vigori vivacitatem adscribamus & longævitatem; sive providæ educationi & congruæ victitandi rationi, laudabilique temperantiæ ac locorum salubritati; sive denique optimis φαρμάκοις, Θεῶν χερσὶ: *d*) DEI tamen ter optimi munus est & donum vivax & vegeta senectus, canitiesque læta & placida. Haud postremum, quod non ignoras, divine SENEX! locum inter Medicos, eosque celebratissimos simul & μακροβίους, cum laude occupant *Bauhini, Cortesii, Fabricii ab Aquapendente, Febrii, Gockelii, Harvæi, Herlicii, Hoffmanni, Jungermanni, Langii, Menzelii, Petreji, Regii, Reinesii, Schrœteri*, alii, omnes Lumina in foro Medico longe splendidissima. Eos omnes Meritorum magnitudine & Nominis claritate ut æquas partim, partim & superas: ita & omnes ætate vicisti, & ætate quidem gloria perenni dignissima.

Ecquis enim inter prælustris Nominis Tui cultores est, quem fugiat, eo ipso, qui in Fastis Mense Septembri B. Faustæ, omine certe faustissimo, sacer est, die auspicatissimo, TE *Natalem* LXXXIII. cœlo favente, & universo Orbe litterato cum Ill. Academia Leopold. Carolina Imperiali Naturæ Curiosorum, & Augustanis Tuis, applaudente, eo animi corporisque vigore celebrare, ut votis Tuis, & quotquot TE colunt, omnino nihil deesse videatur? Et quid est, quod dubitemus, ominamur potius, & prædicimus, fore, ut in optatissima valetudine rebus Tuis feliciter gerendis quam diutissime adhuc superstis incolumis, admirandum inter Medicos *Longævitatis* exemplum præbiturus! Et sic, quod omnes ὁλοψύχως optamus & precamur, vivere perge & multis prodesse VIR SUMME! atque *Sebizios, Finchios, Gallos*, (si quidem, teste *Seneca* e) *ne ea quidem ætas homini extrema est*,) & vel ipsum Artis Tuæ celebratissimæ Magistrum summum, *Hippocratem*, aut, si quidem placeat, divinum *Galenum* Tuum, annis superans quamplurimos alios Natales lætissimos, bonis omnibus acclamantibus, feliciter celebra. Salve, vale, fave. Dab. ex Museo ad d. VI. Cal. Sept. A. MDCC XXIIX.

d) Conf. Excellentiss. J. J. *Bajeri* Diss. Epistol. de Longævitate Medicorum. *e*) Epistol. 92.

